

Da grenadererne kom til Nexø

Under Napoleonskrigene ankom et grenaderkompagni fra 3. jyske infanteriregiment i marts 1811 til Christiansø som forstærkning af øens forsvar. Grenadererne blev senere på året flyttet til Nexø, hvor de blev til krigen sluttede i 1814. En del af disse 160 grenaderer døde af sygdom på Christiansø og i Nexø undervejs, og de fleste drog tilbage til Jylland, hvor de kom fra, efter krigens afslutning. Men nogle få, deriblandt min tiptipoldefar, Niels Pedersen Aakjær, blev gift med en bornholmsk pige og slog sig ned i Nexø. Artiklen handler om disse grenaderer og deres ret upåagtede del i Bornholms historie.

Af Peter Aakjær

Indledning

Min slægt og Aakjær efternavnet har gennem flere hundrede år haft tilknytning til Nexø. Oprindelsen til slægtsnavnet Aakjær skal dog findes i Jylland. Her valgte min tiptipoldefar Niels Pedersen Aakjær (1786-1849) at lade sig hverve til infanteriet under Napoleonskrigene, nærmere bestemt til det 3. jyske infanteriregiment, der på det tidspunkt holdt til i Aalborg. Under Danmarks krig mod England var der behov for ekstra mange soldater, og der blev afholdt de såkaldte ”ekstra sessioner” i begyndelsen af 1800-årene. Niels Pedersen Aakjær blev netop indkaldt ved en sådan ekstra session i 1807.

Denne artikel handler det grenaderkompagni, som Niels Pedersen Aakjær blev en del af. Det kom i 1811 til Christiansø og senere Nexø som forstærkning af Bornholms forsvar. Og her blev han og flere andre af grenadererne gift med Nexø-piger og valgte at slå sig ned efter krigen var afsluttet i 1814. Gre-

nadererne kom aldrig i kamp. Alligevel døde mange af dem under opholdet på Christiansø og i Nexø, ikke af krigshandlinger, men overraskende nok af sygdom, hvilket viser sig at skyldes de meget dårlige forhold som herskede i den danske hær under krigen.

Hvad var en grenader?

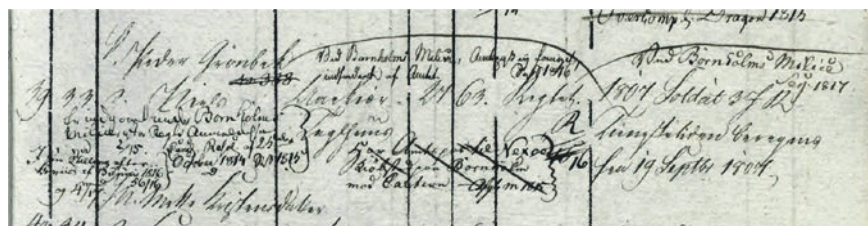
En grenader var datidens elitesoldat, hvis specielle funktion var at kaste med håndgranater mod fjenden i nærkamp. Det betød, at grenadererne blev udvalgt blandt de største og kraftigste soldater, der var gode til at kaste langt, og det var ikke et ufarligt job at være grenader. De var så også noget bedre udrustede end de almindelige musketerer, og de havde lov til at gå med overskæg, en skik, der ellers var forbeholdt officererne. Desuden havde de pallasker (sabler), ligesom de i løbet af englandskrigen blev udstyret med bjørneskindshuer.

Grenadererne blev indført i den danske hær i slutningen af 1600-tallet, men de havde under englandskrigen mistet deres funktion som elitesoldater, en funktion, der blev overtaget af jægerkompagnerne. De blev oprettet sidst i 1700-tallet og blev udstyret med rifler blandt de bedste skytter. Disse jægere kunne takket være riflerne ramme fjenden på lang afstand i modsætning til en almindelig musket, der havde en betydelig kortere rækkevidde og var en del sværere at ramme præcist med. Også ved det 3. jyske infanteriregiment var det ene grenaderkompagni blevet erstattet med et jægerkompagni i slutningen af 1700-tallet.

Krigen mod England 1807-10

Kort tid efter Niels Pedersen Aakjær blev optaget som grenader i 3. jyske infanteriregiment, blev regimentet i 1808 lagt som kystvagt ved Køge bugt mod en eventuel engelsk invasion. Efter englænderne i 1807 havde overfaldet og bombet København og snuppet hele den danske flåde, havde kongen samlet en stor del af sin hær på Sjælland for at forsvare hovedstaden mod yderligere angreb.

Hen imod vinteren 1808-09 blev regimentet sammen med andre styrker trukket til København, hvor planen var at invadere Sverige sammen med Rusland, blandt andet for at realisere den gamle drøm om at få Skåne til-

Uddrag af lægdsrullen fra Farstrup 1814 for Niels Pedersen Aakjær. Her kan man blandt andet læse, at han var 63 tommes høj, hvilket svarer til 165 cm, lige i underkanten af gennemsnitshøjden for mænd på den tid. Det ses også, at han blev overført til Bornholms militi i oktober 1814. (Fra arkivalieronline.dk)

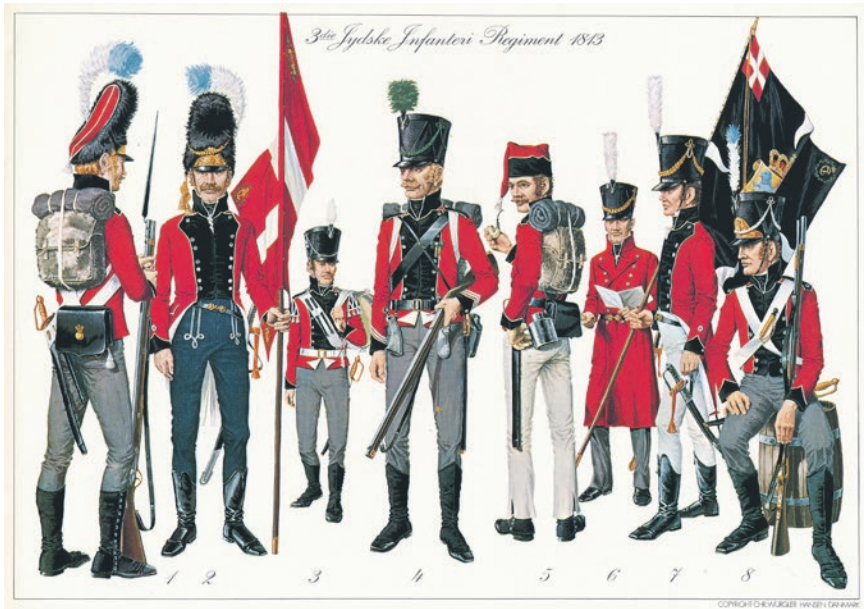

Illustration af uniformerne for 3. jyske infanteriregiment i 1813. De to grenaderer til venstre har bjørneskindshuer med krum hvid fjer med blå top, og de har overskæg. Grenaderen til venstre bærer lyse sommerbukser, mens grenaderen ved siden af er officer og derfor intet udstyr til at kunne kaste håndgranater. Sådanne så grenadererne ud (i hvert fald til festlige lejligheder), da de ankom til Christiansø og Nexø i 1811. Til højre ses regimentets sorte fane med et dannebrogslag i hjørnet

bage. Det var planen at russerne skulle gå ind i Finland, den norske hær skulle gå ind i Sverige fra Norge, og at den danske hær skulle invadere Sverige over Øresund. Hæren var forstærket med franske og spanske tropper til i alt 35.000 mand under ledelse af den franske general Bernadotte. Men forberedelserne til angrebet gik langsomt, og de spanske tropper nåede aldrig frem. Napoleons overfald på Spanien gjorde, at de spanske tropper, der var nået til Jylland og Fyn, gjorde oprør og efterhånden returnerede til Spanien. De franske tropper blev så trukket tilbage til Nordtyskland, og danske tropper blev derefter igen spredt over hele Sjælland indkvarteret hos de lokale bønder. Hermed blev den danske invasion af Sverige definitivt opgivet.

Forholdene på Sjælland 1810-11

Om forholdene her skriver kaptajn F. V. Svane i "11te Bataillons Historie" fra 1879 (3. jyske infanteriregiment skiftede navn til 11. bataljon i 1842): "Forholdene var i denne periode meget slette i mange retninger; navnlig var

landets pengeforhold grundig ødelagte, så at hæren ofte næsten led nød. Lønningerne var meget små og blev tilmed ikke altid betalte i rette tid; I 1814 havde mandskabet således ½ års løn til gode, som først blev efterbetalt 4-5 år senere. Mandskabet blev indkvarteret hos bønderne, som skulle forpleje dem mod et ubetydeligt vederlag; Forplejningen blev også derefter. Med øvelser og uddannelse gik det småt fremad; i 1810 var regimentet kun samlet 4 uger til større troppesamling; eksercits var hovedsagen; skydning, felttjeneste og marchøvelser stod tilbage."

Spids grenaderhue, der blev brugt indtil 1789.

Forsiden havde et skilt af messing og pulden var rød. Tøjhusmuseet

Det 3. jyske infanteriregiment stod så afventende på Sjælland uden at deltage i nogen militære operationer. De blev derfor sat til en række andre opgaver, som beskrevet af Svane, der tydeligvis ikke var tilfreds med det ikke særligt store militære islæt i tjenesten: "I øvrigt blev en stor del af tiden anvendt til offentlige arbejder, såsom skovhugst, vej- og bygningsarbejde, og i nogle år har regimentet vistnok måtte afgive mandskab til gravning af den Dannebjerg-Samsøeske kanal og til arbejde ved Susåens sejlbargøring."

Om udrustningen og tjenestereglerne fortæller Svane lidt irriteret: "I 1810 fik regimentet sine første tornystrer, hvad der jo var et fremskridt i udrustningen; men den hele periode er dog ejendommelig ved en mængde minutiose bestemmelser om tjenestedragt og lignende småting; blandt andet gaves der bestemmelser for, at musketererne ikke måtte bære skæg, hvorimod dette tillodes grenadererne."

Mere om grenaderernes uniformer

I modsætning til de ret kummerlige forhold, som 3. jyske infanteriregiment havde ifølge ovenstående beskrivelse af Svane, kom der fra centralt hold en strøm af bestemmelser om grenaderernes uniformer, hatte, våben og så videre. Alene grenaderernes hovedbeklædning er et helt studie værd.

Allerede fra begyndelsen afveg grenadererne ved at have spidse huer med metalskilt foran. Det var ret praktisk,

Porcelænsfigur af en grenader med den runde grenaderhat fra 1789. Fremstillet på den kongelige porcelænsfabrik 1792. Læg mærke til luntebergeren foran og messingskiltet med en brændende granat på tornysteret. Designmuseum Danmark

når man som en anden amerikansk quaterback skulle kunne svinge kaste-armen med en brændende granat ind i fjendens linjer. I 1768 blev det så bestemt, at den spidse grenaderhue skulle erstattes af den almindelige trekantede hat, som de øvrige musketerer havde. Den var imidlertid ret upraktisk, så allerede i 1772 blev den spidse hue genindført. I 1789 blev der så indført en særlig rund grenaderhat, der endelig i 1803 blev afløst af de imponerende bjørneskindshuer.

Men bjørneskindshuerne var sårbare, og året efter blev det bestemt at give dem et overtræk af voksdug. De blev også let angrebet af utøj, og det blev derfor indskærpet, at de efter hvert brug skulle overstrøs med peber og opbevares et køligt sted. Vanvittig praktiske har de ikke været. Værre blev det, at man i 1809 bestemte, at de oprindelige bjørneskindshuer skulle erstattes med nogle større. Allerede en måned senere blev det dog bestemt, at de var for dyre, og man gik tilbage til de oprindelige bjørneskindshuer.

Ud over bjørneskindshuerne og overskægget afveg grenaderernes udrustning også på grund af deres funktion som granatkastere. Håndgranater fandtes både som kugleformede støbte jerngranater og som drejede granater

i træ. Mens en jerngranat sprængtes i dræbende jernsplinter, så var en trægranat mere for chok-effekten. Grenaderen satte selv et brandrør i granaten, inden han kastede den, og ved at variere længden af brandrøret kunne detonationen varieres. Brandrøret blev antændt af en lunte, der blev opbevaret i den såkaldte lunteskjuler eller lunteberger, som grenaderen bar foran på skrårømmen. Selve lunten kunne han tænde ved geværets flintelås.

Grenaderkompagniet til Christiansø 1811

Mens hele regimentet som nævnt lå indkvarteret over hele Sjælland, gjorde forholdene i Østersøen, at grenaderkompagniet fra 3. jyske infanteriregiment blev sendt til Christiansø til forstærkning af fæstningens forsvar.

Baggrunden for denne beslutning var, at Christiansø 28. oktober 1808 var blevet angrebet af en engelsk flåde, blandt andet på grund af den relativt store kapervirksomhed mod den engelske flåde, der i de år udgik fra Christiansø og Bornholm. På trods af fæstningens lidt faldefærdig forfatning blev den forsvaret og englænderne fortrak. Herefter ønskede øens kommandant Johan von Kohl en genopbygning af fæstningens forsvarsværker og i øvrigt en generel forstærkning af artilleriet og styrkerne på øen. Det fik han, da der var stor frygt for, at englænderne ville komme tilbage for at erobre Christiansø, så de kunne benytte den som flådebase. Forholdene på Christiansø i disse år er beskrevet i Anker Koføeds bog "Christiansøs historie".

Arbejde gik hurtigt i gang og et marineregiment blev sendt til fæstningen for at gennemføre opbygningen af de nødvendige forstærkningsopgaver. Det

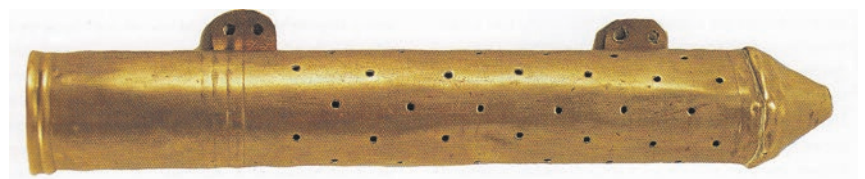
var meget hårdt arbejde, og da lederen af arbejdet, kaptajn Krieger, samtidig var særdeles hård ved sine undergivne, bredte utilfredsheden sig, og i juli måned 1809 udbrod der et egentligt mytteri. Mytteriet blev dog standset og det hårde arbejde med forbedringsarbejderne fortsatte.

Afrejse fra Stege til Christiansø marts 1811

I begyndelsen af 1811 lå grenaderkompagniet i Stege. Den 12. marts 1811 afsejlede de fra Grønsund færgested. De ankom dagen efter d. 13. marts til Bornholm og blev indkvarteret i Knudsker. 15. marts afsejlede de så videre fra Gudhjem og Melsted og ankom d. 16. marts til Christiansø. Imidlertid kom kompagniets "chirurg", det vil sige læge, ikke med til Christiansø, idet regimentets chef oberstløjtnant von Kaalund ansøgte om at beholde ham i Stege. Det skulle senere vise sig at være et stort problem for regimentet på Christiansø.

Der er ingen tvivl om, at grenaderkompagniets ankomst var en militær forstærkning af Christiansø, hvis forsvar dog ellers mest var baseret på artilleriet. Nok så vigtigt var det imidlertid, at de kunne deltage i det hårde arbejde med at forstærke den ellers lidt forfaldne fæstning. Og ved deres ankomst til Christiansø ansøgte kommandanten de foresatte i København om, at de deltagende matroser og soldater skulle have et tillæg på 16 skilling dagligt for deres arbejde på fæstningen. Om det blev bevilget melder historien ikke noget om.

Selv om grenadererne normalt blev opfattet som elitetropper, blev de sat i gang med dette fysisk hårde arbejde. Samlet set var der ifølge i august måned

Lunteskjuler eller lunteberger til at anbringe tændte lunter i. Blev båret på banderoleret foran på brystet.

1811 290 mand på opgaven hver dag, og arbejdet gav efterhånden resultater med opbygningen af forsvarsværkerne til artilleriet. Der er til gengæld intet, der tyder på, at grenadererne var i kamp på noget tidspunkt.

Sygdom og død på Christiansø

Det mest bemærkelsesværdige ved tiden på Christiansø var nok den megen sygdom og død blandt de 160 grenaderer i kompagniet. Da de ankom, havde de 3 syge, men det tal steg voldsomt gennem de kommende måneder: i begyndelsen af april: 16, i slutningen af april: 32. Gennem månederne maj-september lå sygdoms-tallene højt, og de kulminerede i august med hele 45 syge, eller næsten 1/3 af hele styrken. Først i september tog antallet af, og i oktober var tallene igen mere normale med 1-5 syge om dagen.

Kilderne giver desværre ingen forklaring på disse sygdomstilfælde, men det kan sagtens have været et nyt ud-

brud af dysenteri (blodgangssyge) på grund af meget dårlige hygiejniske forhold og en ringe kost. En tidligere tilsvarende epidemi i 1807 er omtalt i Rasmus Voss's bog "Krigen ved verdens ende".

Han skriver, at blodgang hærgede øerne i september 1807, hvor mere end 70 mennesker havde sygdommen, og to gamle koner døde. Christiansøs kommandant Kohl skrev da til sin ven overkrigskommissær Frederik Christian Smith blandt andet: "*Mandskabet ser, at de er for få til at modstå en overlegen fjende, ser at når de end slås til den sidste mand, vil dog til sidst fjenden blive mester. Sygdom og armod raser.*" Besætningen på Christiansø led ligefrem nød, blandt andet fordi de på grund af truslen fra den engelske flåde ikke kunne gå på havet og fiske. Først sidst i oktober fik øen nye forsyninger af proviant og medicin, og de fik has på blodgangen.

I 1811 kan en lignende situation have opstået igen. Der døde hele syv

grenaderer og et tilsvarende antal af Christiansøs faste garnison over nogle måneder. De burde jo alt andet lige have været sunde, veltrænede soldater og "fit-for-fight". Alle disse syge var indkvarteret på sygehuset, der ikke har været noget rart sted at være, da det var værst. Derudover var regimentets læge, som nævnt, ikke kommet med, så det har nok været så som så med den lægelige behandling. I dag er det svært at forstå, at man tillod sig at behandle sin hær så dårligt, at de blev syge i stort tal og døde. De var dog trods alt det vigtigste aktiv for kongen i krigen mod England.

En af de døde, grenader nr. 105 Lars Pedersen Østerhalne, havde en speciel historie, idet han var syg allerede i Stege. Han blev først overført til Christiansø d. 1. april, lidt senere end resten af kompagniet. Det var ikke gunstigt for ham at blive flyttet syg til Christiansø, for han døde et par måneder senere d. 18. juni 1811. Det ses også af sygdoms-listerne, at en del var syge i rigtig lang tid. For eksempel grenader nr. 113 Meilby, der blev sygemeldt d. 12. maj og døde 4 måneder senere d. 13. september 1811. Også min tiptip-oldefar grenader nr. 66 Niels Pedersen Aakjær var sygemeldt på Christiansø i en periode fra 21. august til 11. september, hvor epidemien var på sit højeste.

Resultatet af sygdoms-problemerne var, at der i juli 1811 måtte indvies en ny kirkegård på Græsholmen. Den store befolkningstilvækst – og de døde ved epidemien – havde gjort kirkegården på Christiansø for lille, og det hævdedes, at den ikke havde jord nok til at forhindre stank fra ligene.

Grenadererne i Nexø i 1811-14

I slutningen af 1811 mellem jul og nytår blev grenaderkompagniet flyttet til Nexø, og der blev sendt hele fire kompagnier fra Dronningens Livregiment til forstærkning af forsvaret af både Christiansø og Bornholm. Man frygtede nu for en invasion af selve Bornholm fra Sverige. Her var området

Håndgranater eller håndbomber fra 1700-tallet fundet i den tyske by Ingolstadt. De hule kugler blev fyldt med krudt og antændt via et bomberør stukket ned i hullet. Granaterne var normalt af jern eller træ, og en god grenader kunne kaste en håndgranat op til 25-30 meter afhængig af vægten. Jerngranaterne spredte dødelige jernstumper ved eksplosionen, mens trægranaterne mest gav anledning til en trykbølge.

omkring Nexø specielt sårbart, og øen kunne sikkert huske den pinefulde invasion af svenskerne tilbage i 1645. Fra 1809 blev Bornholms militi organiseret i et fast kystforsvar ved de i alt 41 batterier, der lå hele vejen rundt om øen. Hele militsen bestod på dette tidspunkt af ca. 800 mand, så forstærkningen af 160 grenaderer og 600 mand fra Dronningens Livregiment var en betydelig styrkelse af øens forsvar.

Med overførslen til Nexø slap grenadererne for det slavelignende, hårde stenarbejde på Christiansø, og de blev sikkert sat til mere fredelig overvågning i kystforsvaret. Og da den ventede svenske invasion udeblev, har dagene formentlig gået relativt roligt med overvågning og mindre militære øvelser.

Forholdene i Nexø 1811-14

Også sygdomstallene blev mere normale med mellem 1-5 syge om dagen. Men på trods af dette døde der dog tre grenaderer i forsommeren 1812, hvor der i en periode var forholdsvis mange syge 8-9 om dagen. Hvad der her har været tale om vides ikke, men det kan være et mindre udbrud af den smitsomme dysenteri. I Nexø var grenadererne også kantonnerede rundt om på gårdene. På trods af dette nye sygdomsudbrud skrev kompagnichefen von Hegermann gang på gang det samme i sine månedlige rapporter over mandskabet: "*Cantonnementets Beskaffenhed upaaklageligt.*"

Med alle de døde i 1811 og begyndelsen af 1812 suppleredes kompagniet i maj 1812 med 15 mand, og 30. september 1812 fik kompagniet endelig en ny 'Chirurg' Matthies fra regimentets stab i Stege. Sygdomstallene var derefter forholdsvis lave, og der døde kun enkelte grenaderer i 1813 og 1814.

Nexø havde på dette tidspunkt omkring 1400 indbyggere, så de 160 grenaderer må have fyldt en del i bybilledet. De var indkvarterede rundt omkring på gårdene, så man skal ikke have meget fantasi til at forestille sig,

Grenaderunderofficerer af henholdsvis 3. jyske og fynske infanteriregiment ca. 1811. Tegningen viser tydeligt den meget store grenaderhue, som kortvarigt indførtes 1808. Posituren synes dog fra en moderne betragter mere at ligne en spinkel balletdanser end en stor og kraftig grenader. Designmuseum Danmark.

hvilket indtryk disse store, kraftige grenaderer med deres bjørneskindshuer, overskæg og sabler har gjort på de lokale unge piger. Resultaterne udeblev heller ikke. Den hurtigste på aftrækkeren var Niels Pedersen Aakjær. Han blev med sin kaptajn Hegermann som forlover gift med Maria, datter stenhuggermesteren Peder Nielsen fra Frederiks stenbrud i oktober 1813. Det var også i sidste øjeblik, for deres første datter blev født allerede en måned efter i november 1813.

Leder man kirkebøgerne igennem ses i alt syv grenaderer at blive gift med Nexø-piger og en enkelt blev gift med en pige fra Bodilsker. De fleste blev dog først gift i november 1814 kort tid før grenaderkompagniet efter krigens afslutning blev sendt tilbage til Aalborg, hvor de var stationeret i fredstid. Det er bemærkelsesværdigt, at disse grenaderer alle giftede sig med de lokale piger. Det skete ellers ofte, at indkvarterede soldater efterlod sig en stribe uægte børn.

I kirkebogen er deres erhverv angivet, og de er næsten alle angivet ved bor-

gerlige erhverv som arbejdsmand, daglejer eller snedker. Man må derfor forestille sig, at langt fra al tiden gik med militærtjeneste. I perioder har kompagniet haft fri i to dage om ugen til at tjene penge, blandt andet for at staten kunne spare penge og soldaterne kunne supplere deres meget sparsomme løn.

Hvor så grenadererne faktisk ud?

Man kan i grenaderkompagniets stambog fra 1811 og årene frem få et lille glimt af, hvordan de egentlig så ud. Var de så høje og kraftige, som historierne fortæller? I stambogen er hver grenaders hårfarve, øjenfarve og højde angivet. Og langt de fleste af grenadererne havde lyst eller brunt hår og blå øjne. Enkelte, som Niels Pedersen Aakjær, havde dog sort hår og brune øjne.

Langt de fleste af grenadererne var mellem 65 og 69 tommer høje. Det svarer til mellem 170 og 180 cm. Enkelte var kun 63 tommer, og enkelte var over 70 tommer. Gennemsnitshøjden for mænd på dette tidspunkt var omkring 166 cm, svarende til 63-64 tommer, så grenadererne var bestemt en del højere end de fleste. Men sammenlignet med i dag har alle været små, ca. 15 cm mindre end i dag. Om de også var kraftigere end gennemsnittet af mænd melder stambøgerne til gengæld intet om.

Hvad skete der efter krigen?

Af de otte grenaderer, der blev gift med bornholmske piger i 1813-14, valgte de to – *Svend Maarup* og *Jens Toulstrup* – at tage tilbage til Jylland kort tid efter. De var nære venner, da de blev gift på samme dag og var hinandens forlovere. En tredje – *Niels Thommasen Windblæs* blev nogle år i Nexø, hvor han ernærede sig som fisker. Men tre år senere i 1817, drog også han med sin familie med deres to årige datter tilbage til Jylland. De fem sidste slog sig ned i Nexø og Bodilsker og ernærede sig på forskellig vis.

Min tiptipoldefar, Niels Pedersen Aakjær, ernærede sig i Nexø som fisker, arbejdsmand og senere stenhugger i Frederiks stenbrud. Han fik tre børn og flyttede i 1830'erne ind i svigerfarens gård i Julestuen. Hans kone, Maria Pedersdatter, døde kun 50 år gammel i 1841, og han giftede sig igen med enken Elsebeth Hansdatter. Han døde i Nexø i 1849, 60 år gammel. Til i dag har slægten tilknytning til Nexø.

Hvad blev der af de andre?

Erik Pedersen Rittrup (ca. 1786-1845) ernærede sig som arbejdsmand og daglejer. Hans kone Malene Kirstine Buchholdt Hansdatter døde i 1824 og han giftede sig igen med Kirstine Hansdatter, også fra Nexø. Han fik mindst fire børn, to med hver kone. De fik en lidt voldsom død i juni 1845, idet der i kirkebogen står: *"Om natten som han og hans kone lå i sengen, styrtede sidevæggen over dem, og sandsynligvis dræbte den øjeblikkelig begge to ..."*

Niels Pedersen Østerhalne (1788- ca. 1837) var arbejdsmand og sømand og døde omkring 1837. Han er ikke fundet død i Nexø kirkebog, men da han var sømand, kan forklaringen være, at han døde til søs og således aldrig blev begravet i Nexø. De fik mindst et barn og tre børnebørn i Nexø.

Også Christen Hansen Agerstedfælle (ca. 1788-ca. 1837) ernærede sig i Nexø som arbejdsmand og daglejer. Han fik mindst to børn med Karen Kirstine Espensdatter. I folketællingen i 1834 er konen angivet som gift, men separeret fra sin mand. Og i 1840 er hun angivet som enke. Det mest sandsynlige er derfor, at han inden 1834 er rejst fra kone, børn og Bornholm. Hvorhen melder historien ikke noget om.

Jørgen Jensen Hollensted (født ca. 1790) blev i første omgang i juni 1814 udlagt som barnefader til barnet af en ung pige i Bodilsker, Karen Andersdatter. Han blev dog senere i februar 1815 gift med Karen, og de fik mindst et barn til. I folketællingen fra 1834 ses han som husmand og daglejer i Bodilsker. I 1845 var han som daglejer flyt-

tet til Nexø. Herefter forsvinder både han og konen fra Nexø og Bornholm. Deres datter Cecilie blev dog boende i Nexø, hvor hun blev gift.

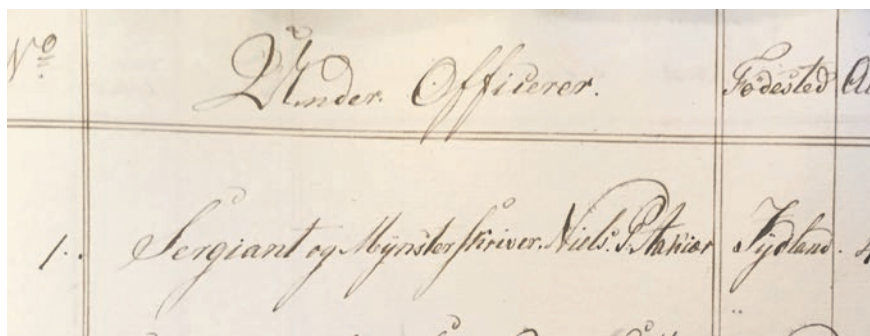
Nogle fortsatte i militæret i Bornholms milits

Enkelte af de tilbageblevne grenaderer fortsatte deres militære karriere i Nexø borgerkompagni. Således Niels Pedersen Aakjær, der er omtalt i 1829 ved en mønstring af hele Bornholms milits (eller Milice, som den blev kaldt på det tidspunkt). Her genfindes han som underofficer og "Mjønsterskriver". Det sidste betyder, at han har ført listerne, og man kan se, at han havde en rigtig fin håndskrift. Også Christen Hansen Agerstedfælle og Niels Pedersen Østerhalne ses i mønsterrullen for Nexø borgerkompagni. Hvor meget dette har betydet i praksis er svært at vide, men det indskrænkede sig formentlig til mønstringerne med års mellemrum og måske lidt militære øvelser.

Piberdrengen Søren Jørgensen Mark og Jydegænget i Nexø

Til slut lidt om familien Mark. I grenaderernes rapportbog for 1812 kan man læse, at Søren Jørgensen Mark blev enrulleret som piberdreng i kompagniet december 1812, og at han derefter blev sendt til Rønne for at lære at blæse på fløjte. Søren var født i København i 1799, og var kun 13 år, da han kom i regimentet. Han ses senere at avancere til tambour og at følge med regimentet tilbage til Aalborg, hvor han yderligere avancerede til sergent. I 1850 ses han dog som arrestforvalter i Aalborg.

Faderen var Jørgen Christensen Mark, og hans to sønner Søren og Peder ses at være konfirmeret i Nexø i henholdsvis 1814 og 1817, men hvornår familien kom til Nexø er uklart. Bortset fra den ældste søn, Søren Mark, blev resten af familien i Nexø og skulle efter sigende være ophavet til navnet på Jydegænget i Nexø.

Uddrag af "Mjønster- og stamrulle" for Nexø borgerkompagni fra 1829. Her har "Mjønsterskriver" og sergent Niels Pedersen Aakjær ført pennen. (Rigsarkivet)

Kilder:

Rigsarkivet:

- 11. Bataljon: Stambøger, grenaderkompagniet 1811-
- Bornholms Værn: Stam- og mønsterruller 1829
- Arkivalieronline.dk: kirkebøger for Christiansø, Nexø og Bodilsker
- 11. Bataljon: Grenaderkompagniet Rapportbog 1811-1823
- 4. Armédivision, kopibog (1808-12) og (1810-14)

Trykte kilder:

- F. V. Svane: "11te Bataillons Historie", 1879, s. 12-17
- Rasmus Voss: "Krigen ved verdens ende", forlaget Sohne, 2013, s. 109-126
- Anker E. Kofoed: "Christiansøs historie", Christiansøs museum, 2000, s. 191-202
- Karsten Skjold Petersen: "Kongens klæder", Tøjhusmuseet, 2014, s. 393-408